

М. Й. Шалата

Маковей Осип Степанович

МАКОВЕЙ Осип Степанович (псевд. і крипт.: Всевольний Соколик, Евмен, Не-Шевченко, Омикрон, Турист, Осип з Буковини, Стефан Ярошенко, Яків Маковей, О. Мак., М-ей та ін.; 23. 08. 1867, м. Яворів, нині Львів. обл. – 21. 08. 1925, м. Заліщики, нині Терноп. обл.) – письменник, критик, історик літератури, публіцист, перекладач, педагог, громадський діяч. Дійсний член НТШ (1903). Народився в сім'ї хлібороба-кушніра. Закін. Львів. укр. гімназію (1887) та університет (1893). У 1885 познайомився з І. Франком, завдяки якому того ж року дебютував у ж. «Зоря» (№ 22) перекл. вірша «Посланець» Г. Гайне, а наступ. року у цьому ж часописі – влас. віршем «Заказані яблука». Від 1891 співпрацював із г. «Діло», «Народна часопись». 1894–95 редагував «Зорю», 1895–97 – г. «Буковина», а 1898–99 (спільно з І. Франком та М. Грушевським) – ж. «Літературно-науковий вістник». Як ред. допомагав утвердитися в літературі О. Кобилянській, В. Стефаникові, Маркові Черемшині, Б. Лепкому, Д. Лукіяновичу. Висував ідею проведення 1894 у Львові всеукр. з'їзду письменників. Задля розширення зв'язків відвідав Київ (1897, 1904), де, зокрема, познайомився з М. Лисенком. Листувався з Лесею Українкою, М. Коцюбинським. Від весни до осені 1899 студіював слов'ян. філологію у Віден. університеті (семінар проф. В. Ягича), після чого викладав укр. мову і літературу в Чернів. учител., а від 1910 – у Львів. жін. семінаріях. 1901 у Чернів. університеті здобув ступ. д-ра філософії за працю «Панько Омелькович Куліш: Огляд його діяльності». 1913–14, 1918–25 – директор учител. семінарії в Заліщиках. 1914–18 служив в австро-угор. армії. Після війни зазнав утисків польс. влади, у лютому 1921 побував у в'язниці Чорткова (нині Терноп. обл.). У творчості М. спершу переважала поезія. Видав зб. «Поезії Осипа Маковея» (Л., 1895; на обкладинці – 1894), «Подорож до Києва» (Чц., 1897), поему «Ревун» (Л., 1911; сатира на «дурисвіта з патріот. фразами»). В епіч. формі розробляв

біблійні («Терновий вінок»), легендарні («Молох»), казк. («Чортова скала») сюжети. Під оглядом психологізму найцікавіша поема «Новик» – про бездушну втечу від життя в монастир. Із лірики М. найбільшу популярність здобули «Гайдамацька пісня» («Ми гайдамаки, ми всі однакі...», 1901) та «Стрілецький марш» («В горах грім гуде...», 1915), що стали нар. піснями. Патріот. тематикою відзначаються вірші «Українським мученикам», «Рідна земля». Поважне місце займають антивоєнні поезії: «Пісні з поля», «Брати», «На границі», «Жовняр за плугом». В інтим. ліриці письменника немало скептицизму. Пізніше М. віддав перевагу прозі й здобув більший успіх: повісті «Залісся» (Чц., 1897; 2-е, виправл. вид. – Коломия, 1914; про злиденне життя тогочас. галиц. села, з виокремленням долі священиц. родини і культурництва інтелігенції) та «Ярошенко» (Л., 1905; К., 1919; про війну козаків і їх союзників-поляків проти турків під Хотиним 1621), книжки малої прози «Наші знакомі» (Л., 1901), «Оповідання» (Л., 1904), «“Пустельник з Путни” і інші оповідання» (Чц., 1909), «Кроваве поле» (автор. назва – «Червоне поле»; Л., 1921), «Прижмуреним оком» (Л., 1923), численні нариси, оповідання, фейлетони в часописах «Діло», «Буковина», «Руслан», «Неділя». Правдиво передав атмосферу, що панувала в гімназіях Галичини («Весняні бурі»), в австро-угор. армії («Оферма»), викрив раб. психологію політ. пристосуванців («К. В. Д.» – себто: «куди вітер дує»), лукаве єство «малороса» («Революціонер»). М. – неабиякий майстер дотепу, іронії, сатири. Характерний у цьому зв'язку фейлетон «Як Шевченко шукав роботи» (в першодруку 1912 – «Як Шевченко глядав у Львові роботи»). У перекладац. доробку М., окрім згаданої поезії Г. Гайне, – перекл. окремих творів Овідія, Ш. Петефі, Марка Твена, Дж.-К. Джерома, І. Тургенєва, М. Салтикова-Щедріна, В. Гаршина, Г. де Мопассана, М. Прево, Е. Ожешко, С. Жеромського, Г. Сенкевича. Внесок М. у літературознавство – передусім влучні літ.-крит. нариси про О. Кобилянську, А. Чайковського, Т. Бордуляка, П. Грабовського, С. Коваліва, цикл оглядів «З життя і письменства», статті «Маркіян Шашкевич», «У 50-літні роковини смерті Тараса Шевченка», «Лев Толстой», «Народна ноша у Толстого і Федьковича», рецензії. Упорядник цінного зб. «Матеріяли до житєписи Осипа Юрія Гординського-Федьковича» («Писання Осипа Юрія Федьковича», т. 4, Л., 1910), автор ґрунт. монографії «Житєпись Осипа Юрія Гординського-Федьковича» (Л., 1911). Видав зі своїми вступ. статтями «Поезії Григорія Воробкевича» (Чц., 1904), «Твори Ізидора Воробкевича» (Л., 1909, т. 1; 1911, т. 2, 3). У «Записках НТШ» (1903, т. 51, 54) опублікував дослідж. «Три галицькі граматики (Іван Могильницький, Йосиф Левицький і Йосиф Лозинський)». Збирав фольклор, дбав про збереження нац. традицій (у «Правді» 1895, зокрема, надрукував працю «Звичаї, обряди і повір'я святочні в місті Яворові»), рішуче боровся з москвофільством. У Заліщиках 1957 М. споруджено пам'ятник (скульптор В. Мудрий), у Яворові 1992 відкрито музей-садибу М.

Основні твори

Вибрані твори. К., 1961; Твори: В 2 т. К., 1990; Подорож до Києва. К., 1998; Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. Чц., 2005.

Рекомендована література

1. Лукіянович Д. Автобіографія О. Маковея // ЛНВ. 1925. Т. 88, кн. 11;
2. Сімович В. Листування Лесі Українки з Й. Маковеєм. Л., 1938;
3. Куц О. Осип Маковей: Бібліогр. покажч. Л., 1958;
4. Погребенник Ф. Осип Маковей: Крит.-біогр. нарис. К., 1960;
5. Засенко О. Осип Маковей: Життя і творчість. К., 1968;
6. Качкан В. Осип Маковей і народна творчість // Нар. пісні в записах О. Маковея. К., 1981;
7. *Semper magister et semper tiro*: Іван Франко та Осип Маковей. Л., 2007.

Бібліографічний опис:

Маковей Осип Степанович / М. Й. Шалата // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-60772>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).